

могою цього методу можуть зіставлятися правові ідеї вчених не лише України, але й західноєвропейських та деяких інших країн з метою з'ясування як їх відмінних, так і схожих поглядів на законодавчу техніку. При цьому слід порівнювати типові характеристики законодавчої техніки. У ході дослідження законодавчої техніки можна застосовувати й інші методи: хронології, синхронізації і ін.

Отже, проаналізовано методи дослідження законодавчої техніки, на підставі чого автор робить такі висновки. Сучасні дослідження законодавчої техніки ґрунтуються на різноманітних підходах до розуміння права: позитивістському, природно-правовому, соціологічному, інтегративному, а також на принципах верховенства права та закону, конституційності, справедливості, демократизму, гуманізму, визначеності, невідчужуваності прав і свобод людини. Зазначимо, що наявна теоретико-методологічна база не забезпечує комплексного вивчення законодавчої техніки, не сприяє глибокому опрацюванню її проблем у науковій літературі. Зокрема, на загальнотеоретичному рівні досі відсутня єдина думка щодо змісту поняття "законодавча техніка", її структури та функцій, інших засадничих положень. На думку автора, в основу вивчення законодавчої техніки доцільно покласти філософські, загальнонаукові та спеціальні методи. Філософські методи дослідження забезпечують єдність соціально-правового та гносеологічного аналізу законодавчої техніки. Серед основних

філософських методів можна виділити такі: діалектичний, ідеалістичний, метафізичний та матеріалістичний. Основними загальнонауковими методами вивчення законодавчої техніки є: системний, структурний, історичний, наукового моделювання, прогнозування, логічний (який включає такі прийоми, як аналіз, синтез, сходження від абстрактного до конкретного і від конкретного до абстрактного), аксіологічний, герменевтичний, конкретно-соціологічний, статистичний тощо. Водночас варто застосовувати спеціальні методи, зокрема спеціально-юридичний, порівняльного правознавства та ін. Подальше вирішення питань законодавчої техніки потребує детальнішої розробки практично усіх методів вивчення законодавчої техніки.

1. Кашанина Т. В. Юридическая техника. – М.: Эксмо, 2007. – С. 30-35.
2. Керимов Д.А. Методология права: Предмет, функции, проблемы философии права. – 5-е изд. – М.: Изд-во СГУ, 2009. – С. 236.
3. Кодифікація законодавства України: теорія, методологія, техніка / Ю. С. Шемшученко, О. І. Ющик, Л. М. Горбунова, М. О. Теплюк, Л.В. Гульченко, В. І. Риндюк; за заг. ред. О. І. Ющика. – К.: Парлам. вид-во, 2007. – С. 98-125.
4. Сырых В. М. Методологические основы законодательства // Законодательная техника: Науч.-практ. пособ. – М.: Городец, 2000. – С. 26, 41.
5. Ушаков А. А. Методологические основы и законодательный метод в советском правотворчестве (К постановке вопроса в плане "Юридической техники") // Пермский гос. ун-т им. А.М. Горького. Ученые зап. – № 147 (Юрид. науки). – Пермь, 1966. – С. 141-162.
6. Чухвичев Д. В. Законодательная техника: учеб. пособие для студентов вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА; Закон и право, 2006. – С. 26-27.

Надійшла до редколегії 29.04.10

В. Радзивілюк, канд. юрид. наук

МЕТОД, ПРИНЦИПИ ТА ФУНКЦІЇ ПРАВА БАНКРУТСТВА (НЕСПРОМОЖНОСТІ)

У статті розглядаються метод, принципи та функції права банкрутства (неспроможності).

В статье рассматриваются метод, принципы и функции права банкрутства (несостоятельности).

The article focuses on the method, principles and functions of bankruptcy (insolvency) law.

Ключевые слова: метод, принципы та функції права банкрутства (неспроможності).

Ключевые слова: метод, принципы и функции права банкрутства (несостоятельности).

Key words: method, principles and functions of bankruptcy (insolvency) law.

Відносини, які складаються у зв'язку та з приводу неплатоспроможності, банкрутства (неспроможності) об'єктивно потребують своєї форми правового регулювання, та через яку узагальнюючу категорію можна виразити характерні риси цієї правової форми?

Значення узагальнюючої категорії, котра в єдності відображає характерні юридичні особливості той чи іншої структурної ланки права, може виконувати поняття методу правового регулювання. В теорії права під методом правового регулювання розуміють засоби, прийоми регулювання або побудови тих чи інших правовідносин, то як регулюють ті чи інші норми, як будується то чи інше правовідношення [1, с. 353 – 354], [2, с. 245 – 246].

Метод збирає у єдиний фокус правові особливості кожної існуючої структурної ланки права, виражає її правову сутність. Якщо поняття предмета права банкрутства (неспроможності) пов'язано з питанням про те, які суспільні відносини регулюються правом банкрутства (неспроможності), то поняття методу – з питанням про те, як ці суспільні відносини регулюються нормами права банкрутства (неспроможності). Тому між предметом і методом правового регулювання існує вельми тісний та жорсткий зв'язок. Метод зумовлюється особливостями предмета правового регулювання. Наявність загальної родової властивості, що притаманна усім відносинам, які входять до предмету права банкрутства (неспроможності), зумовлює і застосування до них відповідного методу правового регулювання.

Отже, певний вид суспільних відносин виділяється "у якості самостійного предмета права тому, що ці

відносини за своєю об'єктивною природою вимагають специфічної форми правового регулювання. Наявність специфічного методу, відповідно, є необхідним показником того, що певний вид суспільних відносин відокремився у самостійний предмет правового регулювання" [3, с.10].

Метод правового регулювання права банкрутства (неспроможності) у значному ступені являє собою царину суб'єктивного, що відрізняє його від предмета. Метод правового регулювання є суб'єктивним у тому сенсі, що визначається законодавцем у нормах права тобто в значній мірі залеже від волі законодавця. Останній, який знаходиться у рамках необхідності та враховує характер відносин, що регулюються, може обрати той чи інший прийом правового впливу на них. Він може варіювати ці прийоми, використовуючи їх у різноманітних комбінаціях. Але сам по собі він є об'єктивним у тому сенсі, що до певних суспільних відносин може бути застосований лише певний метод регулювання.

В праві банкрутства (неспроможності) використовується як владно – імперативне регулювання так і диспозитивно – дозвольне регулювання, яке поєднується у різних варіантах.

Одночасне об'єднання у методі правового регулювання права банкрутства (неспроможності) імперативних та диспозитивних основ пояснюється правовою природою права банкрутства (неспроможності).

З одного боку право банкрутства (неспроможності) містить достатню кількість матеріально – правових норм, що визначають правове становище суб'єктів банкрутства (неспроможності) їх учасників, правовий

режим майна боржника (банкрута), умови відмови від договорів боржника тощо. З іншого – положень, що регламентують діяльність господарського суду по застосуванню норм матеріального та процесуального права та інших норм.

В праві банкрутства (неспроможності) застосовуються наступні методи.

Метод владних приписів (субординації) передбачає право прийняття юридично значущих рішень, яке засновано на законі, однією із сторін правовідносин банкрутства (неспроможності), зокрема, юрисдикційним органом, власником майна боржника, суб'єктом організаційно-владних повноважень і обов'язок підпорядкованого йому суб'єкта виконувати ці рішення, наприклад, анулювання Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції ліцензії арбітражного керуючого при наявності підстав, передбачених чинним законодавством, прийняття та реалізація Центральним органом виконавчої влади власником комунального майна рішення по наданню боржнику фінансової допомоги в розмірі, достатньому для погашення зобов'язань боржника перед його кредиторами; прийняття рішення щодо введення досудової санації державного підприємства; відмова в прийнятті заяви про порушення провадження у справі про банкрутство господарським судом у разі якщо стосовно боржника вже порушено провадження у справі про банкрутство, вжиття судом заходів по забезпеченню грошових вимог кредиторів, прийняття судом постанови про визнання боржника банкрутом, відмова господарського суду в затвердженні мирової угоди тощо.

Метод автономних рішень забезпечує можливість суб'єктам та іншим учасникам відносин банкрутства (неспроможності) приймати самостійно юридично значущі рішення в рамках визначених законом і передбачає обов'язок усіх інших суб'єктів не перешкоджати прийняттю та виконанню цих рішень, наприклад, реалізація боржником права укладати угоди на відчуження свого майна балансова вартість, якого нижче 1% балансової вартості його активів, здійснення розпорядником майна боржника права брати участь у зборах кредиторів з правом дорадчого голосу, реалізація керівником боржника права подати до господарського суду заяву про порушення справи про банкрутство з метою проведення ним процедури санації тощо.

Метод координації або узгодження, що передбачає прийняття юридично значущих рішень за згодою сторін (узгодженням між сторонами), шляхом компромісу, наприклад як це має місце при укладенні мирової угоди, при погодженні умов плану санації тощо.

Досліджуваним відносинам певною мірою притаманний і метод рекомендацій, який передбачає надання рекомендацій учасникам відносин банкрутства (неспроможності) з боку держави в особі її компетентних органів. Наприклад, це примірний перелік заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, що можуть міститись у плані санації, рекомендований перелік положень, які може містити мирова угода тощо.

Усі розглянуті вище методи тісно взаємопов'язані, переплітені, діють не ізольовано, а в поєднанні один з одним. Поряд з цим вони є відносно самостійними, мають власні особливості, що дозволяє їх розмежувати.

Якщо метод правового регулювання – це спосіб впливу на суспільні відносини, то функція права – основні напрями цього впливу.

Функції права банкрутства (неспроможності) разом з властивим йому методом правового регулювання суспільних відносин і галузевими принципами визначають соціальне призначення права й показують, яка

предметна діяльність, які відносини організуються і регулюються правом.

Правові функції виражають направленість впливу права на суспільні відносини, тому показником їх реалізації служать соціально-економічні та інші наслідки, що відбулися в результаті дії права. Таким чином у функціях проявляється активна роль права.

Право банкрутства (неспроможності) виконує чотири основних функції: оздоровчу, задовільну, превентивну, каральну.

Оздоровча функція виявляється у можливості застосування до неплатоспроможного боржника тих процедур банкрутства, які поперед усього спрямовані на оздоровлення фінансового становища боржника, зокрема, та національної економіки в цілому.

Задовільна функція виражається у тому, що стосовно майна боржника вводиться особливий правовий режим з метою здійснення з цього майна пропорційного та розмірного задоволення вимог кредиторів.

Превентивна функція проявляється у тому, що спонукає суб'єктів господарювання ефективно та сумлінно вести свої справи та запобігати стану неплатоспроможності. Розуміння того, що при нераціональному керівництві своїми справами суб'єкт господарювання може позбутися своєї справи, доброго ім'я та бути втягнутий в довготривале судове провадження є значним економічним стимулом, який спонукає суб'єкта господарювання докладати максимум зусиль на підтримку належного економічного стану своєї справи.

Каральна функція виявляється у тих обставинах, при наявності яких неплатоспроможний боржник, котрий не в змозі погасити вимоги кредиторів і щодо якого порушено провадження у справі про банкрутство суттєво обмежується у своїх правах, зокрема, та відсторонюється від свого майна – позбавляється права управляти належним йому майном та відповідно своєю справою.

Свій нормативний вираз функції права банкрутства (неспроможності) одержують в нормативних приписах у вигляді цілей правового регулювання.

Правова ціль "представляє собою результат творчості людей, які залучені як до створення правових норм, так і до їх реалізації" [4, с.297] та "є відображенням певної правової можливості та установленням перетворення цієї цілі у дійсність" [4, с. 308].

Право банкрутства (неспроможності) має три основних цілі:

- надання можливості відновлення платоспроможності життєздатному суб'єкту господарювання – боржнику;
- справедливе та розмірне задоволення вимог кредиторів повністю або частково;
- захист інтересів працівників неплатоспроможного боржника.

Вказані цілі права банкрутства (неспроможності), тісно пов'язані з його принципами.

У теорії права під принципами розуміють "основоположні засади, ключові ідеї права, які визначають та відбивають його сутність" [1, с. 149]. Саме принципи виступають основою функціонування будь-якого суспільного явища та обумовлюють його виникнення та розвиток.

Отже, принципи права банкрутства (неспроможності) це його основні засади, відправні ідеї, яким притаманна універсальність, найвища імперативність та загальна значущість. Вони пронизують зміст усіх складових системи права банкрутства (неспроможності), визначають усю специфічну юрисдикційну діяльність та втілюються у суб'єктивних правах та обов'язках учасників правовідносин банкрутства (неспроможності). Не завжди будучи закріпленими у конкретних нормативних приписах, зокрема, у положеннях основного законодав-

чого акту у цій сфері – Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" 1992 року [5] принципи права банкрутства (неспроможності) виводяться із аналізу усієї сукупності правових норм, які регулюють відносини банкрутства (неспроможності). Знання принципів дозволяє орієнтуватися у великому, розгалуженому законодавстві про банкрутство (неспроможність), вірно тлумачити та застосовувати на практиці його окремі норми, а також вирішувати питання, на які нема прямої відповіді у діючому законодавстві. До числа основних принципів українського права банкрутства (неспроможності), що відбиваються у змісті його норм на сучасному етапі розвитку, відносяться наступні:

- принцип реалізації відносин банкрутства (неспроможності) у певній процесуальній формі (у рамках провадження у справі про банкрутство);
- принцип застосування до неплатоспроможного боржника визначених процедур банкрутства;
- принцип впровадження та реалізації процедур банкрутства під контролем державних органів;
- принцип порушення провадження у справі про банкрутство при наявності необхідної та достатньої сукупності формальних та матеріально – правових фактів чітко визначених законодавчими приписами;
- принцип наявності у боржника декількох кредиторів (колективного або асоційованого кредитора) або принцип збігу вимог кредиторів на майно боржника;
- принцип усунення випадкових переваг одного кредитора перед іншими кредиторами боржника. Кредитори позбавляються можливості здійснювати свої права в іншому крім визначеного законом порядку [6, с.201];
- принцип рівномірного та розмірного задоволення вимог усіх кредиторів кредиторів неспроможного боржника із належного йому майна;
- принцип визначення більшості кредиторів не їх кількістю, а розміром їх вимог;
- принцип обмеження правомочностей боржника (банкрута) щодо належного йому майна та незалежного керування справами боржника (банкрута) (за виключеннями встановленими законом);
- принцип єдиного, неподільного об'єкту задоволення.
- принцип задоволення вимог кредиторів лише у грошовій формі, інший порядок "соединен с большими

опасностями для идеи равномерности, способен внушить подозрение в неправильной оценке" [6, с.418].

Не можна обійти увагою й те, що питання щодо визначення принципів такого правового явища як банкрутство (неспроможність) привертало увагу національних дослідників таких як, зокрема, Полякова Б.М. [7, с.46-57], [8, с.40-50], [9, с.15-19] тощо, Джуна В.В [10, с. 213-221] тощо, Афанасьєва Р.Г. [11, с.17], Пригузи П.Д. [12, с. 53-86], але більшість з названих авторів або зверталась до висвітлення міжгалузевих принципів, або ототожнювало принципи з завданнями та цілями, прийомами правового впливу тощо.

Наведені особливості права банкрутства (неспроможності) наочно демонструють юридичну своєрідність певних груп його норм, які у свою чергу відображують особливий предмет їх регулювання, особливі принципи, цілі та способи їх регулювання, тобто соціальні функції відповідних груп норм, їх соціальне призначення та відповідно, їх реальну дію у суспільному житті .

1. Теория государства и права. Курс лекций./ [Байтин М.И., Григорьев Ф.А., Зайцев И.М. и др.]; под ред. Н.И.Матузова и А.В.Малько. – М.: Юристъ, 1997. – 672 с. 2. Алексеев С.С. Общая теория права: курс в 2 т. – М.: Юридическая литература, 1981. – Т.1. – 360 с. 3. Алексеев С.С. Выражение особенностей предмета советского гражданского права в методе гражданско-правового регулирования. Виды гражданских правоотношений и метод гражданско-правового регулирования / С.С. Алексеев// Антология уральской цивилистики. 1925 – 1989 : [сб. статей /сост.: Д.В. Мурзин] – М.: "Статут", 2001. – 431 с. 4. Керимов Д.А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права) / Джангир Аббасович Керимов. – [2-е изд.]. – М.: "Издательский центр "Аванта +", 2001. – 560 с. 5. Закон України від 14.05.92 р., № 2343-XII // Відомості Верховної Ради України.- 1992. – № 31. – Ст.440. 6. Шершеневич Г.Ф. Конкурсный процесс / Габриэль Феликсович Шершеневич. – М.: "Статут", 2000. – 477 с. – (Классика российской цивилистики). 7. Поляков Б.М. Право несостоятельности (банкротства) в Украине: [монография]/ Борис Моисеевич Поляков. – К.:Концерн "Видавничий Дім "Ін Юре", 2003. – 440 с. 8. Поляков Б.М. Совершенствование правового регулирования отношений несостоятельности (банкротства) в Украине / Борис Моисеевич Поляков. – Донецк: "Донбасс", 2001. – 340 с. 9. Поляков Б.М. Законодавство України про банкрутство: теорія та практика його застосування/ Борис Мусійович Поляков. – К.: ТОВ "Видавництво "Юридична думка", 2005. – 240 с. 10. Джуна В.В. Інститут неспроможності: світовий досвід розвитку і особливості становлення в Україні: [монографія] / В'ячеслав Васильович Джуна. – К.: Юридическая практика, 2006. – 384 с. 11. Афанасьев Р.Г. Проблемы правового регулирования банкрутства за законодательством Украины: дис. ... кандидата юр. наук: 12.00.04/ Афанасьев Ростислав Георгиевич. – К., 2001. – 184 с. 12. Пригуза П.Д. Проблемы теории и практики конкурсного права в Украине: неспроможність та банкрутство: [монографія]/ Павло Дмитрович Пригуза. – Х.: Харків юридичний, 2009. – 528 с.

Надійшла до редколегії 29.04.10

І. Діковська, канд. юрид. наук

ПОНЯТТЯ ФАКТИЧНОГО ПЕРЕВІЗНИКА

В статті аналізується поняття та ознаки фактичного перевізника.

В статтє анализируются понятие и признаки фактического перевозчика.

The article analyzes the notion and characteristics of factual carrier.

Ключові слова: перевізник, фактичний перевізник.

Ключевые слова: перевозчик, фактический перевозчик.

Key words: carrier, factual carrier.

Розкриваючи поняття фактичного перевізника, неможливо не відзначити те, що воно ніби акцентує увагу на факті виконання ним перевезення. В інших мовах фактичний перевізник позначається терміном, який може бути перекладений як "дійсний перевізник", або "перевізник, що виконує перевезення" ("actual carrier" – англ.; "transporteur de fait" – франц.). Зустріч з таким терміном породжує природне питання: для чого підкреслювати дійсність чи факт виконання обов'язку, що є найхарактернішим для будь-якого перевізника?

Річ у тім, що трапляються ситуації, коли особа, котра укладає договір перевезення у якості перевізника, не виконує перевезення сама, а доручає зробити це іншій

особі. Таким чином виникає перевізник, що є таким згідно з договором перевезення, та перевізник, що виконує перевезення насправді.

Отже, фактичний перевізник – це особа, яка безпосередньо здійснює перевезення, не уклавши договору перевезення з пасажиром чи вантажовідправником. Юридичною підставою виконання зазначених перевезень є певний цивільно-правовий договір, сторонами якого є особа, котра уклала договір перевезення з пасажиром або вантажовідправником (перевізник за договором) та авіакомпанія, яка виконуватиме повітряне перевезення (фактичний перевізник). До таких договорів, зокрема, належать договори повітряного чартеру, © Діковська І., 2010

